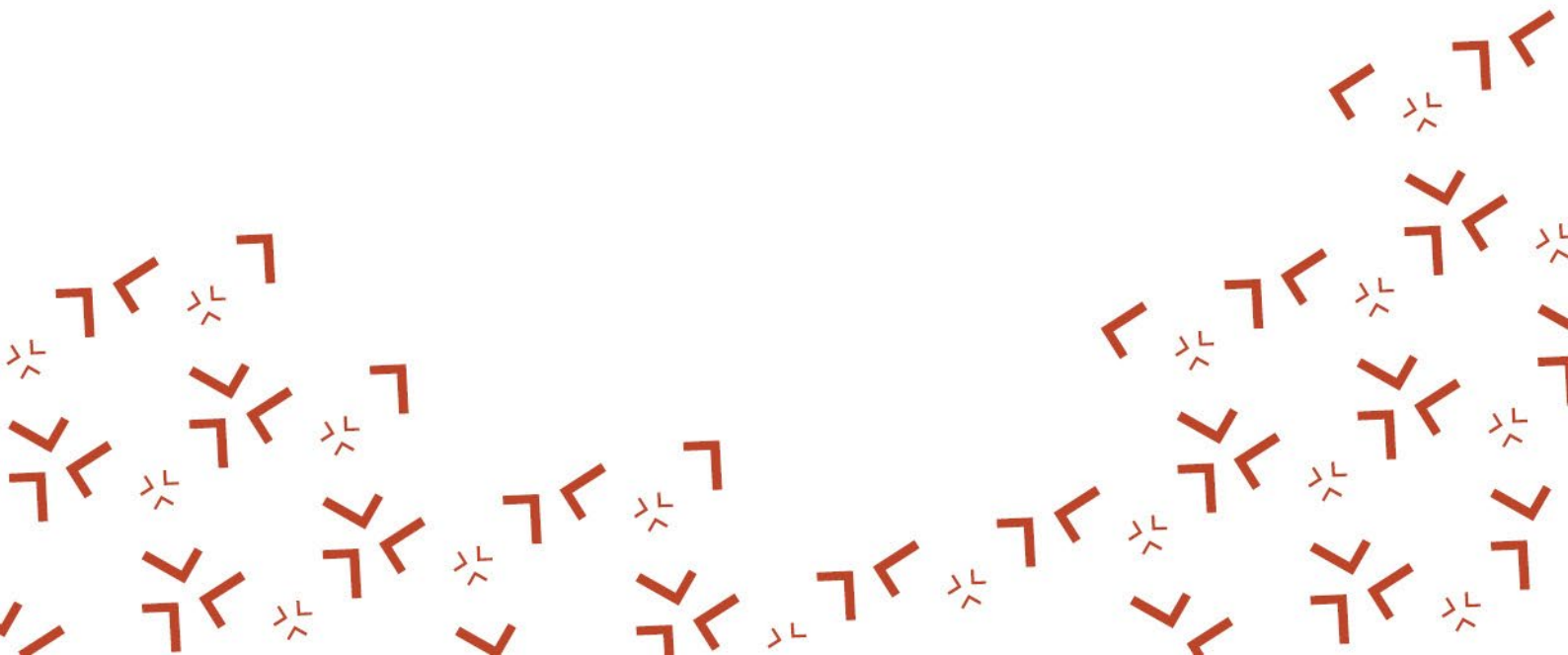

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Jumisko, H. 2022. Poron koparoista on moneksi myös käsityömateriaalina. Poromies. 91 (4), 75-76.

PORON KOPAROISTA ON MONEKSI MYÖS KÄSITYÖMATERIAALINA

Teksti **Hanna Jumisko**. Kuvat **Hanna Jumisko** ja **Mikaela Sauvala**.

Koparasta, sivutuotteesta, voidaan valmistaa esimerkiksi kauniita ja uniikein yksityiskohdin varustettuja koruja.

PoSiHIILI-hanke järjesti kaksi käsityöpajaa, joissa tutustuttiin konttiluiden ja kynsien valmistuksessa käytettäviin välineisiin ja menetelmiin. Tämäkin materiaali vaatii useamman käsittelykerran, mutta loppujen lopuksi prosessi ei ole rakettitiedettä. Näiden arvokkaiden sivutuotemateriaalien talteenottamisella on vaikutuksia ekologisuuteen ja kannattavuuteen.

Hankkeen työpajoihin osallistui paikallisia käsityöläisiä, joiden kanssa yhteistyötä on mahdollista kehittää jatkossa. Ensimmäisessä työpajassa ve-

täjinä toimivat Raisa Korpela, Kirsi Muuttoranta ja Mikaela Sauvala, toisessa Arja Kustula. Lopputuotoksena syntyneiden korujen valmistaminen oli luovaa ja mukavaa puuhaa.

KOIVET KÄSITYÖMATERIAALIKSI

Koivet voidaan nylkemisen jälkeen pakastaa, mikä helpottaa kiireisintä sesonkia, kun kaikkea ei tarvitse saada valmiiksi yhdellä kertaa. Sulatetuista koivista irrotetaan kynnet vahvateräisellä puukolla. Työpajassa käytettiin mora-puukkoja. Tämän jälkeen kynnet vakumoitiin ja pakastettiin.

Konttiluut irrotettiin pikkuluisista ja siitä sahattiin vannesahalla molemmista päistä palaset pois. Luut kalatttiin reikäkorissa. Älä pidä luita liian kauan kuumassa vedessä kypsytymisen välttämiseksi. Kaltauksella helpotetaan kalvojen irtoamista.

Luuytimen tyhjentämiseen käytettiin paineilmaa. Ydin voidaan puhdistaa myös pulloharjalla. Luun pintaan tehtiin pitkittäinen viilto kalvon irrottamiseksi. Puhdistamisen jälkeen luut kuivataan pystyasennossa esim. sanomalehden päällä.

MATERIAALISTA KORUKSI

Sulatettuja kynsiä kannattaa pitää vedessä, jotta ne pysyvät pehmeinä eivätkä pääse kuivumaan liikaa. Ensimmäiseksi kynsistä irrotettiin puukolla pehmeä osa pois. Tähän käy parhaiten lyhytteräinen, omaan käteen sopiva puukko.

Kynsistä voi tehdä koruja ilman kiillottamista tai kiillottamalla kiillotuslaitteella tai käsin. Käsin kiillottaminen on hidasta ja työlästä. Kynnet leikattiin muotoon ja niihin porattiin reiät muita korunomia varten.

Pölkkyyn tehtiin moottorisahalla ura, jonne kynnet saatiin kiilattua.

Kynnen irrotus puukolla.

Irrotetut kynnet ja konttiluut valmiina jatkokäsittelyyn.

Irrotettuja kynsiä.

Kynnet voidaan vakumoida ja pakastaa.

Konttiluiden kaltttausta.

Puhdistettuja konttiluita.

Arja Kustula vetämässä käsityöpajaa Vuotsossa.

Myös luut voidaan kiillottaa käsin tai koneella. Luiden leikkaamiseen kannattaa käyttää pientä vannesahaa.

HAVAINTOJA JA POHDINTAA

Jäimme pohtimaan kannattaisiko luiden ytimet puhdistaa ennen kaltttausta. Kuuma vesi supisti kalvot ja veti ne nippuun. Myös pikkuluiden irrottamista voitaisiin vielä kehittää. Siihen voisi kokeilla esimerkiksi proteiinia pilkkovaa entsyymiä.

Erityisen tärkeää on huolehtia työturvallisuudesta ja hankkia tarvittavat turvavarusteet: viiltosuojahanskat puukon kanssa työskentelyyn sekä suojalasit ja hengityssuojain luista ja kynsistä irtoavan pölyn vuoksi.

Yhdestäkin kynnestä ja konttiluusta voi tehdä monta upeaa korua. Kynnet ovat hyvin riittoisaa materiaalia. Jo pienestäkin määrästä koipia voidaan valmistaa tuotteita myyntiin ja parantaa näin kannattavuutta sekä vähentää sivutuotejätteen määrää.

Vaikka tuotteita ei tekisikään myyntiin, rohkaisen silti kaikkia kokeilemaan näitä käsityömateriaaleja. Niistä valmistuu esimerkiksi tämän joulun uniikkeimmat joululahjat.

Hanna Jumisko työskentelee Lapin ammattikorkeakoulussa. Hän mm. kehittää sivutuotteiden hyödyntämistä käsityömateriaaleina

Poroteurastuksen sivutuotteet hiilineutraaleiksi (PoSiHIILI) on Lapin liiton rahoittama REACT-EU /EAKR-hanke, joka toteutetaan 1.9.202–30.6.2023. Hankkeen kokonaisbudjetti on 387 998 €, josta tuen osuus on 349 198 €.

